

ПРОБЛЕМАТИКА СЕМІОТИЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ В КУЛЬТУРІ

У зв'язку з подальшою семіотизацією гуманітарного знання, у статті розробляється філософська концепція семіотичної особистості, яка здатна до ідентифікації, збереження та генерації знаків і символів у семіотичний простір культури. Шляхом звернення до понятійного апарату Ю. М. Лотмана, до концепції семіосфери, аналізуються такі ознаки семіотичного простору культури, як динамічність, неоднорідність, асиметричність, бінарність і складна система пам'яті, що визначаються як антропологічні. Межа семіосфери визначається як один з головних першопочаткових механізмів семіотичної я-особистості. Внутрішня та зовнішня межі семіосфери надають можливість індивіду переробляти інформацію, ідентифікувати, репрезентувати та зберігати її як знаково-символічні коди. З поняттям межі семіосфери-семіотичної я-особистості пов'язані такі антропологічні характеристики семіотичного простору, як бінарність, асиметричність і неоднорідність. Завдяки вищезазначеній особливості, семіотична особистість взаємодіє з текстами, з іншими семіотичними особистостями, ідентифікуючи культурний простір як свій, або як відмінний від свого. Результатом такої взаємодії стає генерація в простір семіосфери смислів, втілених у текстах культури, що являють собою місткі динамічні знаково-символічні утворення. Вони є своєрідними кодами людського досвіду і впливають на стереотипи поведінки семіотичної особистості. Безперервність процесу генерації смислів семіотичних особистостей, що втілені в текстах культури, до простору семіосфери вказує на антропологічну ознаку семіотичного простору – динамічність. Акцентується на розумінні семіосфери як сфери мислимого та втіленого. Згенеровані тексти культури зберігаються в семіосфері на колективному семіотичному рівні, що вказує на антропологічну ознаку семіосфери – складну систему пам'яті. Зазначається буття культури як буття символів та знаків у семіотичному просторі (у семіосфері) та буття людини в культурі як семіотичної особистості (межа семіосфери). Висновується, що культура, семіосфера та семіотична особистість володіють тотожними антропологічними характеристиками, завдяки виявленій у процесі дослідження цілісності семіотичних суб'єкта та об'єкта у системі людина – культура.

Ключові слова: *семіотика, семіосфера, семіотична особистість, тексти культури, культуротворення.*

Дослідження культуротворення завжди є начасним і залишається актуальним у ХХІ столітті, але у зв'язку з активною семіотизацією гуманітарного знання ця проблема потребує сучасного переосмислення. Тому сучасні науковці, що займаються цією проблематикою, віддають перевагу семіотиці, як пріоритетному методу дослідження, адже у семіотичному вимірі буття культури – це буття символів і знаків, що є системою кодів людського досвіду. Кожен феномен культури володіє певним кодом, бо знаки та символи є місткими динамічними утвореннями, здатними до фіксації, акумуляції та передачі значущої інформації, адже символ має потенцію до семіотизування, а знак може символізуватися. Тому знаки та символи зберігаються як тексти в просторі культури і впливають на стереотипи поведінки індивіда, який мислить як семіотична особистість.

Протагор висунув постулат, що людина є мірою всіх речей. Сучасна філософська думка не суперечить цьому твердженню. Ми розуміємо, що не може бути нічого втіленого в культурі, що не відповідає людській сутності. І саме філософія надала культурі з людською семіотичною сутністю право зрозуміти, що культура не «вмирає» і не «зникає», вона отримує право на нове життя та переосмислення у сфері філософського знання, а індивід по відношенню до культури є її суб'єктом та творцем. Зважаючи на сучасний стан гуманітарних наук, вважаємо доцільним розроблення та обґрунтування цілісної філософської концепції семіотичної особистості, що заснована на розумінні індивідом

власної семіотичної сутності, адже в фокусі цієї наукової роботи досліджується індивід, що генерує та ідентифікує знаки та символи як тексти у семіотичний простір культури.

Новизна дослідження.

Необхідність подальшої розробки наукової методології в галузі досліджень з філософії культури обумовлює нагальну потребу в формуванні цілісної філософської концепції семіотичної особистості, смисловою домінантою якої стає розуміння індивідом власної семіотичної сутності, що також пояснює буття людини в культурі. Семіотика є для нас культурфілософським методом для розширення поля дослідження до антропологічного виміру: феномен людини – феномен культури.

Метою статті є дослідження антропологічних характеристик семіотичного простору, які безпосередньо впливають на буття культури, виявлення тотожності семіотичної особистості та семіосфери.

Ступінь розробленості проблеми.

Представники французької структуралістської школи Р. Барт і М. Фуко сформулювали уявлення про семіотичність реальності [Рауне, 1997], Ж. Дерріда [Wood, 1987], Ж.-Ф. Ліотар [Ліотар, 1995], Ж. Дельоз [Дельоз, 2019] звертались до культурсеміотичної проблематики в рамках постструктуралістських теоретичних досліджень. Італійський дослідник У. Еко характеризує семіотику як міждисциплінарну науку, як метод пізнання світу, як пояснення практичної комунікації, акцентує на ролі суб'єкта, який читає, пізнає та інтерпретує знаки [Еко, 1984]. Проблема концептуального розуміння семіотичного виміру культури та його осмислення висвітлена Ю. М. Лотманом у його науковому спадку: «Семіосфера» [Lotman, 1990, p. 123-214], «Культура та вибух» [Lotman, 2009], «Культура, пам'ять, історія» [Juri Lotman, 2019]. Семіотичні моделі комунікації досліджував Ньот Вінфред [Winfred, 1990], а П. Тороп аналізував анатомію семіотичного простору [Torop, 2022]. Е. Ендрюс осмислила вплив культурної семіотики на мову, літературу та пізнання [Andrews, 2003], Р. Лакман зосередився на проблемі пам'яті в контексті культурної семіотики [Lachmann, 2022].

До означеної проблематики звертаються також українські науковці. О. М. Козакова тлумачить семіосферу як антропокультурний феномен, як семіотичну модель соціальної інформації [Козакова, 2013], В. В. Лучанська осмислила «Культуру і вибух» Ю. Лотмана як метафору теорії й історії культури [Лучанська, 2014], О. О. Дольська дослідила семіотичну модель європейської культури [Дольська, 2003], О. А. Степанова дослідила функціонування «мандрівних» біблійних образів у континуумі світової культури на прикладі семіосфери постаті святого євангеліста Марка [Степанова, 2019], Г. Карась осмислила семіосферу культурного центру в Гантері (США) [Карась, 2020], В. Д. Радчук, Г. В. Лебедева проаналізували творчий доробок В. Шекспіра та дослідили його семіосферу [Радчук, Лебедева, 2019], О. М. Балінська проаналізувала «homo semioticus» як суб'єкта, що творить знаки у соціонормативному просторі [Балінська, 2013].

Ю. М. Лотман (1922-1993 рр.) – структураліст, семіотик, культуролог, філософ культури, засновник Тартуської семіотичної школи, знакова особистість для гуманітарної науки ХХ ст. Досліджуючи семіотичний простір культури і розуміючи, як він функціонує, Лотман розробляє понятійний апарат для його осмислення як знаково-символічної системи: поняття ядра, периферії та межі семіотичного простору. Цей метод дослідження буття культури та буття людини в культурі тепер застосовується вченими у галузі філософії, культурології, лінгвістики та філології і став конкретним інструментом культурфілософського аналізу. Розробка та створення авторського концепту «семіосфери» відображає еволюцію Лотмана – науковця, який займався семіологією та семіотикою і вийшов на рівень розуміння онтологічних проблем культури. Тому його концепт є універсальним: він створює можливості для осмислення філологічних, культурологічних і філософських феноменів. До його наукового спадку звертаються дослідники семіотики в усьому світі [Juri Lotman's semiosphere, 2022].

Необхідність дослідження семіотичного концепту «семіосфера» в контексті культурфілософської проблематики обумовлена тим, що цей концепт є не тільки формальним зазначенням семіотичного простору культури, він містить його змістовні характеристики. У семіосфері можливе функціонування феноменів культури, які є знаками ідей, певними кодами людського досвіду, які можуть бути «прочитаними» як цілий пласт культурної інформації. Методологічна концепція семіосфери, застосовується дослідниками для пояснення складних феноменів культури, позаяк буття культури як знаково-символічної системи можливе в семіотичному просторі. Отже, семіосфера являє собою знаково-символічну модель культури і пояснює буття культури та буття людини в культурі з позиції семіотичного підходу.

Ключовими характеристиками семіосфери є динамічність, бінарність неоднорідність, асиметричність, та складна система пам'яті. Аналізуючи такі ознаки семіотичного простору, як асиметричність, бінарність та неоднорідність, що пов'язані з поняттям внутрішньої та зовнішньої семіотичних меж семіосфери, які ідентифікують та переробляють інформацію за допомогою білінгвальних «фільтрів», а репрезентують та зберігають її як знаково-символічні коди, завдяки втіленим знакам ідей у просторі семіосфери. У цьому сенсі, простір семіосфери має досить антропологічні характеристики, адже він здатен подібно до індивіда ідентифікувати, репрезентувати та зберігати знаки та символи як смислові та втілені формування, які є репрезентацією людського досвіду, оскільки одним з головних першопочаткових механізмів семіотичного «я» є семіотична межа семіосфери [Lotman, 1990, p. 131]. Таким чином, простір семіосфери має ознаки семіотичної особистості і, по суті, семіосфера і є семіотична особистість. Отже, простір семіосфери репрезентує буття культури та буття людини в культурі як знаково-символічну модель світорозуміння завдяки семіотичності як ознаки, що притаманна і культурі і людині.

Завдяки межі семіосфери, семіотичні особистості ідентифікують семіотичний простір як свій, або такий, що відрізняється від свого, за принципом бінарності та взаємодіють як два семіотичні світи. Ці процеси взаємодії семіотичних особистостей (індивіда з текстами, індивіда з індивідом, індивіда зі світом) розкривають сутність діалогічності екзистенції, результатом якої стає породження нових смислів та втілення їх у тексти культури. Індивідуальність згенерованих смислів семіотичних особистостей, їхні знаки ідей, що втілюються у текстах культури, які являють собою знаково-символічні утворення, інтегруються в семіотичний простір культури. Отже, відбувається процес смислопородження та знакоутворення, процес культуротворення, який можна позначити як генерацію безлічі знаково-символічних текстів семіотичних особистостей, які створюють та заповнюють семіотичний простір культури. Цей безперервний процес генерації текстів культури в простір семіосфери пояснює таку її антропологічну ознаку як динамічність.

Семіосфера зберігає індивідуальність згенерованих смислів семіотичних особистостей, але трансформуючи їх, вона породжує нові семіотичні смисли, які мають спільність сприйняття і зберігаються в колективній семіотичній свідомості. В цьому сенсі, тексти культури зберігають систему кодів семіотичних особистостей, продовжуючи своє існування вже на колективному рівні. Цей процес трансформації та збереження пов'язаний з такою антропологічною ознакою семіосфери як складна система пам'яті.

В цьому сенсі, культура пояснюється Лотманом як колективний інтелект, як семіотичний механізм, що здатний функціонувати тільки в семіотичному просторі, в семіосфері. Можна дійти висновку, що культура, як семіосфера, а семіосфера як семіотична особистість мають тотожні антропологічні характеристики, які виявляються завдяки цілісності семіотичного суб'єкта та семіотичного об'єкта [Lotman, 2019 p. 83-93].

Семіосфера культури як і семіосфера людини є результатом семіотичного світорозуміння індивіда та відображення його результатів у свідомості за допомогою знаків і символів, тому семіосфера розуміється нами як сфера *мислимого* та сфера *втіленого*, як необхідна умова і результат розвитку культури.

Складна система пам'яті стає осмисленою на семіотичному колективному рівні буття культури. Лотман акцентує увагу на тому, що культура як колективний інтелект і колективна пам'ять є надіндивідуальним механізмом, завдяки якому відбувається зберігання, передача і генерація нових текстів у семіотичний простір культури. А простір культури – простір семіосфери може визначатися як простір колективної пам'яті, в якому тексти культури зберігаються і актуалізуються і, незважаючи на трансформації у процесі актуалізації, текст зберігається у вигляді константних знаків і символів, що являють собою певні культурні коди, завдяки яким і проявляється пам'ять культури [Lotman, 2019, p. 133].

У цьому сенсі, пам'ять культури, як колективний рівень, є не тільки єдиним семіотичним простором, а й простором внутрішньо різноманітним. Це означає, що у процесах актуалізації культурної пам'яті відбувається і актуалізація культурних особливостей семіотичних особистостей, які знаходять вираження у різноманітності культурної інформації, а також інтеграція їх у загальний контекст колективної культурної пам'яті.

У зв'язку з цим, треба зазначити, що Лотман виділяє інформативну та креативну культурну пам'ять, які функціонують на індивідуальному та колективному семіотичних рівнях. Інформативна культурна пам'ять зберігає підсумковий текст, який є результатом генерації смислів у семіотичному просторі культури, а для креативної культурної пам'яті важлива текстуальна різноманітність, зафіксована не тільки у мовних формах, а й у мистецтві [Lotman, 2019, p. 134].

До того ж переважають актуальні тексти культури, що висвітлюються пам'яттю, втілюються та становлять актуальну парадигму культури, а неактуальні тексти культури становлять потенціал культури й можуть стати актуальними. Отже, ядро семіосфери складають актуальні парадигмальні тексти культури, а неактуальні тексти знаходяться на периферії семіосфери і становлять семіотичний потенціал культури, акумулюючи свою семіотичну пам'ять у символі, який може семіотизуватися в будь-який момент, бо має величезний потенціал до актуалізації, з огляду на такі антропологічні ознаки семіосфери як неоднорідність, асиметричність, бінарність і динамічність.

Подібно до семіосфери, семіотична особистість володіє культурною пам'яттю, є її носієм, а отже, завдяки цій специфічній особливості пам'ятає актуальні та неактуальні знаково-символічні тексти культури. Звичайно, парадигмальні тексти культури, які в даний момент превалюють у нашій свідомості, є домінантними для генерації смислів «тут і зараз», але маргінальні тексти є значущими, бо становлять пам'ять культури, бо потребують нового «прочитання», потребують бути згаданими для виявлення та осмислення скритих культурних кодів за для розуміння цілісності інформативного пласта культурного феномену. Адже тексти культури являють собою не тільки пасивні хранилища константної інформації. Завдяки культурній пам'яті та новому осмисленню, вони є генераторами нової інформації, оскільки сенси, що втілюються у просторі семіосфери, постійно множаться. Такі знаково-символічні тексти утворюють пам'ять культури на колективному семіотичному рівні. Саме константні характеристики знаку та символу вказують на стабільність та стереотипність семіотичного сприйняття буття культури.

Тому ми аналізуємо феномени культури (такі, як мистецтво, міфи, ритуали) як складні структури із власними культурними кодами, в яких акумулюються сенси культури і які мають складну систему пам'яті. Адже мова культури є моделюючою системою щодо природної мови. Тому можна дійти висновку, що текстам культури притаманна культурна пам'ять, бо вони містять цілісні знаково-символічні утворення, що є величезними пластами культурної інформації, які не тільки репрезентують її, але й генерують нові тексти культури у семіотичний простір.

Отже, концепт семіосфери є ключовим для розуміння процесів смислотворення, символотворення, знакотворення, адже знак і символ беруть участь у процесі культуротворення, процесі втілення смислів, ідей, які генеруються у семіотичний простір культури-семіосфери. Отже, семіосфера визначається як сфера мислимого і як сфера втіленого, як умова і результат розвитку культури, антропологічними характеристиками

якої є асиметричність, бінарність, неоднорідність, динамічність та складна система пам'яті. По суті, культура має певну тотожність з семіосферою, межою якої є семіотична особистість, що володіє індивідуальним культурним кодом і здатна до ідентифікування, зберігання та генерування символів і знаків у семіотичний простір, тому індивід відносно семіосфери є її суб'єктом, її творцем і визначається як *семіотична особистість*. Ця антропологічна характеристика семіосфери дозволяє ототожнити її з я-особистістю. Тому семіосфера має антропологічні характеристики, що властиві індивіду, який мислить як семіотична особистість як семіотичний суб'єкт культури. Завдяки межі семіосфери – першопочатковому семіотичному механізму семіотичної я-особистості – індивіди здатні ідентифікувати семіотичний простір як свій, або як відмінний від свого, комунікувати та взаємодіяти у ньому. Відтак простір семіосфери є необхідною умовою для семіотичної взаємодії (індивіда з текстами культури, індивіда з індивідом, індивіда зі світом), результатом якої є безперервний процес культуротворення. В семіосфері зберігається множинність індивідуальних смислів семіотичних особистостей, втілених у знаково-символічних текстах культури. Тому на колективному рівні пам'ять культури мислиться як єдиний внутрішньо-різноманітний семіотичний простір. Отже, семіосфера репрезентує буття культури та буття індивіда в культурі, бо цей простір функціонує на колективному та індивідуальному рівнях.

Відтак, доцільно наголошувати на тому, що розуміння власної семіотичної сутності через усвідомлення себе семіотичною особистістю надає можливість індивідам ідентифікувати, генерувати та зберігати знаково-символічні тексти, інтегруючи їх до семіотичного простору культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Балинська О. М. Homo semioticus як основний суб'єкт створення знаків соціонормативного простору. *Право та державне управління*. 2013. № 1. С. 5-8. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ptdu_2013_1_3

Дельоз Ж. Література і життя. *Humanitarian vision*. 2019. Vol. 5, Num. 1. С. 71-75. http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2019_5_1_14

Дольська О. О. *Метасфора "дому" в семіотичній моделі європейської культури* [Текст] : автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.04. Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2003. 16 с.

Карась Г. Семіосфера націокультурного простору Гантера. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія : Музичне мистецтво*. 2020. Т. 3, № 1. С. 8-17. http://nbuv.gov.ua/UJRN/bknucasma_2020_3_1_3

Козакова О. М. Семіосфера як антропокультурний феномен. *Філософські обрії*. 2013. Вип. 30. С. 126-132 Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filo_2013_30_16

Ліотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну. *Філософська і соціологічна думка*. 1995. № 5–6. С. 15-38.

Лучанська В.В. «Культура і вибух» Ю. Лотмана як метафора теорії й історії культури. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2014. Т. 2 Вип. 20. С. 72-75.

Радчук В.Д., Лебедева Г. В. Семіосфера В. Шекспіра як система авторських художніх кодів. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (1). С. 194-198. http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_10%281%29_47

Степанова О. А. Семіосфера біблійних образів: функціонування в культурі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 4. С. 8-13. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2019_4_4

Edna Andrews. *Conversations with Lotman : cultural semiotics in language, literature and cognition* / edited by Marcel Danesi, Umberto Eco, Paul Perron, Peter Schulz. Toronto Buffalo London: University of Toronto Press, 2003. 204 p.

Juri Lotman's semiosphere: Congress abstracts (25-28 February, 2022). Tallin–Tartu, 2022. 222 p. <https://jurilotman.ee/en/juri-lotman-100/congress-2022/>

Juri Lotman – Culture, Memory and History. *Essays in Cultural Semiotics* / edited by Marek Tamm / translated by Brian Baer. Palgrave Macmillan, 2019. 275 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-14710-5> <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-14710-5#about-this-book>

Lachmann R. *Memory. The Companion to Juri Lotman: a semiotic theory of culture* / edited by Marek Tamm and Peeter Torop. London ; New York : Bloomsbury Academic, 2022, P. 234–244. https://www.researchgate.net/publication/358450066_The_Companion_to_Juri_Lotman_A_Semiotic_Theory_of_Culture

Lotman J. *Culture and Explosion* / translated by W. Clark / edited M. Grishakova, Berlin: Walter de Gruyter., 2009.195 p.

Lotman J. *Culture as a Subject and Its Own Object. Juri Lotman – Culture, Memory and History. Essays in Cultural Semiotics* / edited by Marek Tamm / translated by Brian Baer. Palgrave Macmillan, 2019. P.83-93. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-14710-5> <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-14710-5#about-this-book>

Lotman J. *Memory in a Culturological Perspective. Juri Lotman – Culture, Memory and History. Essays in Cultural Semiotics* / edited by Marek Tamm / translated by Brian Baer. Palgrave Macmillan, 2019. P. 133 DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-14710-5> <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-14710-5#about-this-book>

Lotman J. *Memory in a Culturological Perspective. Juri Lotman – Culture, Memory and History. Essays in Cultural Semiotics* / edited by Marek Tamm / translated by Brian Baer. Palgrave Macmillan, 2019. P. 134 DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-14710-5> <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-14710-5#about-this-book>

Lotman Y. *The notion of boundary. Universe of the mind: a semiotic theory of culture. - (The second World)* / translated by Ann Shukman / introduction by Umberto Eco. London, New York: I.B. Tauris & Co. LTD, 1990. P. 131.

Lotman Y. *The Semiosphere. Universe of the mind: a semiotic theory of culture. - (The second World)* / translated by Ann Shukman / introduction by Umberto Eco. London, New York: I.B. Tauris & Co. LTD, 1990. P. 123-214.

Nöth W. *Handbook of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press, 1990. 592 p.

Payne M. *Reading Knowledge: an introduction to Barthes, Foucault, and Althusser*. Blackwell Publishers; 1st edition. 1997. 136 p.

Torop P. *Semiosphere. The Companion to Juri Lotman: a semiotic theory of culture* / edited by Marek Tamm and Peeter Torop. London ; New York :Bloomsbury Academic, 2022, P. 296–307. https://www.researchgate.net/publication/358450066_The_Companion_to_Juri_Lotman_A_Semiotic_Theory_of_Culture

Umberto Eco. *The Role of the Reader (Advances in semiotics)*. Explorations in the Semiotics of Texts. Indiana University Press, Bloomington, 1984. 267 p.

Wood David. *Following Derrida. Deconstruction and philosophy: the texts of Jacques Derrida* / edited by John Sallis. Chicago and London: University of Chicago Press.1987. P. 143-160.

Гаврюшенко Марія Олександрівна

аспірантка, філософський факультет

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна

E-mail: mariperle07@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9370-0090>

Стаття надійшла до редакції: 24.01.2024

Схвалено до друку: 12.04.2024

THE PROBLEM OF SEMIOTIC PERSONALITY IN CULTURE

Havriushenko Mariia O.

PhD Student, Faculty of Philosophy

V. N. Karazin Kharkiv National University

4, Maidan Svobody, Kharkiv, Ukraine

E-mail: mariperle07@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9370-0090>

ABSTRACT

The article develops the philosophical concept of a semiotic personality, capable of identifying, storing, and generating signs and symbols in the semiotic space of culture, which is formed under the total semiotization of humanitarian knowledge. Referring to Y. M. Lotman's conceptual apparatus to the concept of the semiosphere, it analyzes features of the semiotic space of culture, such as dynamism, heterogeneity, asymmetry, binary, and a complex system of memory, defining it as anthropological. The border of the semiosphere is determined to be one of the main primordial mechanisms of the semiotic self-personality. The internal and external boundaries of the semiosphere enable the individual to process information, identify, represent, and store it as signs-symbolic codes. The concept of the semiosphere-semiotic personality boundary is associated with anthropological characteristics of semiotic space, such as binary, asymmetry, and heterogeneity. Through these important features, a semiotic personality interacts with texts and with other semiotic personalities, identifying the cultural space as either its own or different from its own. The result of this interaction is the generation of meanings embodied in cultural texts within the semiosphere. These are capacious dynamic signs-symbolic codes of human experience that influence the long-standing behavioral patterns of a semiotic personality. The continuity of this process of generating meanings by semiotic personalities, embodied in texts of culture within the semiosphere, indicates the anthropological characteristic of semiotic space – dynamism. The research focuses on understanding the semiosphere as both a conceivable and embodied sphere. The generated cultural texts are stored in the semiosphere at a collective semiotic level, indicating its anthropological feature – a complex memory system. The existence of culture is designated as the existence of symbols and signs in semiotic space (in the semiosphere), and the existence of a person in culture as a semiotic personality (the border of the semiosphere). Accordingly, it is concluded that culture, the semiosphere, and the semiotic personality have identical anthropological characteristics due to the integrity of the semiotic subject and object in the human-culture system identified during the research process.

Keywords: *semiotics, semiosphere, semiotic personality, cultural texts, creation of culture.*

REFERENCES

- Balynska, O. M. (2013). Homo semioticus is the main subject of creating signs of the socio-normative space. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. 1, 5-8. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ptdu_2013_1_3 (In Ukrainian).
- Dolska, O. (2003). *Metaphor of Home in the semiotic model of European culture*. [Tekst] : avtoref. dys... kand. filol. nauk : 09.00.04 . Khark. nats. un-t im. V.N. Karazina. Kharkiv, 16. (In Ukrainian).
- Edna Andrews. (2003). *Conversations with Lotman : cultural semiotics in language, literature and cognition* / edited by Marcel Danesi, Umberto Eco, Paul Perron, Peter Schulz. Toronto Buffalo London: University of Toronto Press.
- Gilles Deleuze (2019). Literature and life. *Humanitarian vision*. 5, 1, 71-75. http://nbuv.gov.ua/UJRN/hv_2019_5_1_14 (In Ukrainian).
- Jean-François Lyotard (1995). The Postmodern Condition: A Report on Knowledge. *Filosofska i sotsiolozhicheska dumka*. 5–6, 15-38. (In Ukrainian).
- Juri Lotman – *Culture, Memory and History*. (2019). Essays in Cultural Semiotics / edited by Marek Tamm / trans. by Brian Baer. Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-14710-5> <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-14710-5#about-this-book>
- Juri Lotman's *semiosphere: Congress abstracts* (25-28 February, 2022). Tallin–Tartu. <https://jurilotman.ee/en/juri-lotman-100/congress-2022/>

- Karas, H. (2020). The semiosphere of national cultural space of Hunter. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seria : Muzychne mystetstvo*. 3, 1, 8-17. http://nbuv.gov.ua/UJRN/bknucasma_2020_3_1_3 (In Ukrainian).
- Kozakova, O. (2013). The semiosphere as an anthropocultural phenomenon. *Filosofski obrii*. 30, 126-132. РЕЖИМ ДОСТУПУ: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filo_2013_30_16 (In Ukrainian).
- Lachmann, R. (2022). *Memory. The Companion to Juri Lotman: a semiotic theory of culture* / edited by Marek Tamm and Peeter Torop. London ; New York : Bloomsbury Academic. https://www.researchgate.net/publication/358450066_The_Companion_to_Juri_Lotman_A_Semiotic_Theory_of_Culture
- Lotman, J. (2009). *Culture and Explosion* / translated by W. Clark / edited M. Grishakova, Berlin: Walter de Gruyter.
- Lotman, J. (2019). Culture as a Subject and Its Own Object. Juri Lotman – Culture, Memory and History. *Essays in Cultural Semiotics* / edited by Marek Tamm / translated by Brian Baer. Palgrave Macmillan, 83-93. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-14710-5> <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-14710-5#about-this-book>
- Lotman, J. (2019). Memory in a Culturological Perspective. Juri Lotman – Culture, Memory and History. *Essays in Cultural Semiotics* / edited by Marek Tamm / translated by Brian Baer. Palgrave Macmillan, 133. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-14710-5> <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-14710-5#about-this-book>
- Lotman, J. (2019). Memory in a Culturological Perspective. Juri Lotman – Culture, Memory and History. *Essays in Cultural Semiotics* / edited by Marek Tamm / translated by Brian Baer. Palgrave Macmillan, 134. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-14710-5> <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-14710-5#about-this-book>
- Lotman, Y. (1990). *The notion of boundary. Universe of the mind: a semiotic theory of culture. - (The second World)* / translated by Ann Shukman / introduction by Umberto Eco. London, New York: I.B. Tauris & Co. LTD, 131.
- Lotman, Y. (1990). *The Semiosphere. Universe of the mind: a semiotic theory of culture. - (The second World)* / translated by Ann Shukman / introduction by Umberto Eco. London, New York: I.B. Tauris & Co. LTD, 123-214.
- Luchanska, V. (2014). Culture and Explosion by U. Lotman as a metaphor of theory and history of culture. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, sblakhy roznytku*. 2, 20, 72-75. (In Ukrainian).
- Nöth, W. (1990). *Handbook of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Payne, M. (1997). *Reading Knowledge: an introduction to Barthes, Foucault, and Althusser*. Blackwell Publishers; 1st edition.
- Radchuk, V., Lebedeva, H. (2019). V. Shakespeare's semiosphere as a system of author's artistic codes. *Molodyi vchenyi*. 10, (1), 194-198. http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_10%281%29__47. (In Ukrainian).
- Stepanova, O. (2019). The semiosphere of biblical images: functioning in culture. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*. 4, 8-13. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2019_4_4 (In Ukrainian).
- Torop, P. (2022). *Semiosphere. The Companion to Juri Lotman: a semiotic theory of culture* / edited by Marek Tamm and Peeter Torop. London ; New York : Bloomsbury Academic, 296–307. https://www.researchgate.net/publication/358450066_The_Companion_to_Juri_Lotman_A_Semiotic_Theory_of_Culture
- Umberto Eco. (1984). *The Role of the Reader (Advances in semiotics). Explorations in the Semiotics of Texts*. Indiana University Press, Bloomington.
- Wood, D. (1987). *Following Derrida. Deconstruction and philosophy: the texts of Jacques Derrida* / edit. by John Sallis. Chicago and London: University of Chicago Press, 143-160.

Article arrived: 24.01.2024

Accepted: 12.04.2024